

JEAN DES CARS

Saga reginelor

Traducere din limba franceză de DIANA MORĂRAȘU

Prefață de GEORGETA FILITTI

CORINT
ISTORIE

Redactare: Elena Ștefan, Elena Bițu
Tehnoredactare: Lorena Ionică
Design copertă: Dan Mihalache
Ilustrație copertă: *Coroana Reginei Maria a României*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CARS, JEAN DES

Saga reginelor / Jean des Cars ; trad.: Diana Morărașu ;
pref.: Georgeta Filitti. - București : Corint Books, 2015
Bibliogr.
ISBN 978-606-8723-45-7

I. Morărașu, Diana (trad.)

II. Filitti, Georgeta (pref.)

929.731(4)

94(4)

Jean des Cars, La SAGA DES REINES
Copyright © Perrin, 2012
All rights reserved.

ISBN 978-606-8723-45-7

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate
GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

Pentru comenzi și informații, contactați:

GRUPUL EDITORIAL CORINT

Departamentul de Vânzări

Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, București, cod poștal 010517

Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20

Depozit

Calea Plevnei nr. 145, sector 6, București, cod poștal 060012

Tel.: 021.310.15.30

E-mail: vanzari@edituracorint.ro

Magazinul virtual: www.edituracorint.ro

Format: 16/70 x 100; Coli tipo: 17,5

Tiparul executat la:

EVEREST
din 1994
: TIPOGRAFIA
DE 20 DE ANI PREGĂTIM VIITORUL

ISBN 978-606-8723-45-7

Fascinația lui „A fost odată...”

PREFAȚĂ

Din copilărie, când ascultă fermecat povestea Cenușăresei, până la senectute, când citește istoria tragică a enigmaticei împărătese și regine Sissi, omul caută repere frumoase, armonioase, chiar dacă intangibile. Ele se însumează ca o minunată zestre spirituală în memoria particulară sau colectivă a oricărui popor. Entuziasmul străzii, amestec de bună dispoziție și curiozitate, la trecerea unui cortegiu regal este astăzi redus, poate, la câteva capitale europene. S-a păstrat însă, constantă, nostalgia. Ea face ca producția de filme, de spectacole sau de carte pivitoare la prinți și prințese, regi și regine să-și găsească neconținut consumatori.

Subiectul este, fără îndoială, cuceritor. Mai rămâne arta de a-l prezenta. Din acest punct de vedere, cititorii lui Jean des Cars sunt privilegiați. Bogăția informației este dublată de eleganța înfățișării personajelor regale. Că istoricul își iubește lumea pe care o descrie nu există dubiu. Dar virtutea sa de căpetenie este știința de a selecta și releva esențialul. În secolul al XIX-lea, puzderie de europeni s-au apropiat cu simpatie, cu dragoste, unii ajungând chiar obsedați, de istorie, grație romanelor lui Alexandre Dumas. Tot astfel, în vremea noastră, Jean des Cars ne ajută să pătrundem într-o lume interesantă, plină de mister, atrăgătoare, unde personajele principale sunt aceste capete încoronate. Predilecția pentru înfățișarea reginelor adaugă un plus de grație cărților sale.

Fără a ne lăsa convinși de adagiul „Lumea e condusă de bărbați, iar aceștia de femei”, trebuie să admitem că, de la Eva și până la ultima gospodină dintr-o favela braziliană, femeile au un cuvânt de spus: în viața cuplului, în organizarea familiei, în buna funcționare a unei comunități ori în conducerea unei țării, a unui imperiu.

Sunt 500 de ani de istorie europeană, jalonați de faptele unor femei. Însurarea lor duce, în cele din urmă, la conturarea istoriei continentului nostru. Războaie și revoluții sângeroase, care au schimbat cursul lumii, alternate cu răstimpuri de pace constructivă, reformă și legislație salutară, dar și exil, însingurare, sacrificiu *versus* strălucire părelnică, fast, trufie nemăsurată — toate acestea înseamnă implicarea pleneră a femeilor portretizate în cartea de față.

Caterina de Medici, dintr-o familie de negustori florentini, socotiți „tribuni plebei” de contemporani, ajunge regina Franței. I-au trebuit zece ani ca să dea naștere primului moștenitor al tronului, timp de umilință, dar și de aspră școală a diplomației, a politicii de curte, care a însemnat și îndurarea amantelor regalului ei soț. A meritat, desigur, pentru că a dat Franței trei regi și o regină. Personalitate a Renașterii, prin excelență, Caterina de Medici își leagă numele și de sângerosul război religios în timpul căruia au fost masacrați — în noaptea Sfântului Bartolomeu, 24 august 1572 — atâția protestanți.

Elisabeta I-a a Angliei, socotită o vreme nelegitimă, fiica prea iubărețului Henric al VIII-lea, nemurit ca Barbă Albastră, își duce țara în rândul marilor puteri ale lumii. Epoca „elisabetană” înseamnă preemțiune politică și militară, expansiune colonială, crearea unei noi religii, cea anglicană, și deopotrivă strălucire culturală. William Shakespeare rămâne, din acest din urmă domeniu, cea mai de preț nestemată din coroana „reginei fecioare”.

„Steaua Nordului”, „regele Suediei” — orice etichetă i se potrivește inconfundabilei principese Cristina. În răspăr cu eticheta, umblă îmbrăcată mai mult bărbătește, se tunde perie, refuză căsătoria, dar își leagă numele de pacea westfalică ce avea să pună capăt Războiului de 30 de ani. Excentrică peste fire, abdică, se convertește la catolicism și va fi îngropată la Vatican. E o favoare împărțită doar de alte două semene.

Habsburg, dinastia din centrul Europei, își are în Maria Tereza, în secolul al XVIII-lea, o reprezentantă plină de strălucire. O lege specială, *Sanctiunea pragmatică*, îi va îngădui să devină, într-o lume unde oficial doar bărbații pot fi împărați, conducătoarea Imperiului Habsburgic. Cu Frederic al II-lea al Prusiei inamic ireductibil, stări conflictuale permanente la hotare și un mozaic etnic de supuși, Maria Tereza, dispunând de o sănătate de fier, se dovedește o reformatoare excepțională, despotismul ei luminat identificându-se cu iluminismul. În plus, naște 16 copii, de

care se va ocupa asemeni unei burgheze anonime, dar îi va plasa, din rațiuni de stat, pe tronuri domnești sau princiare. Pentru cultura universală, figura cea mai ilustră din domnia ei rămâne genialul compozitor Wolfgang Amadeus Mozart.

Are 33 de ani, niciun pic de sânge rusesc când se urcă pe tronul Romanovilor și se impune ca un formidabil om de stat. Este Ecaterina a II-a, cea Mare, „Semiramida Nordului”. Lucrează 12-14 ore pe zi; are „trup de femeie și minte de bărbat”, o fletează contemporanii. Reușește să scoată Rusia din amortiție, considerându-se, pe bună dreptate, urmașa în plan politic și spiritual a lui Petru cel Mare. Invitat de marcă la curtea ei a fost enciclopedistul Denis Diderot.

Din stirpea Mariei Tereza urcă pe tronul Franței, alături de soțul ei, Ludovic al XVI-lea, Maria Antoaneta. E figura tragică a unui eveniment care a schimbat istoria lumii: Revoluția Franceză. Obiect de strategie matrimonială, căutând salvarea în strălucirea părelnică a modei, a petrecerilor neîntrerupte, a nepăsării – sugestia consumului de cozonac în absența pâinii negre, făcută nemâncaților parizieni, îi aduce o detestabilă celebritate —, Maria Antoaneta se confruntă abia la sfârșitul vieții, în așteptarea ghilotinei, cu momentul adevărului. Va cere să nu fie răzbunată și își iartă dușmanii. Soarta ei e un memento la care gândim cu profundă îndurerare.

Marea Britanie e a doua oară prezentă în paginile cărții de față prin Victoria, regină a Albionului și, din 1876, împărăteasă a Indiilor. „Bunică a Europei”, prin căsătoriile provocate, a domnit 64 de ani și și-a pus amprenta pe o epocă, pe un stil de viață care avea să depășească hotarele Commonwealth-ului. Pentru că e vorba mai ales de expansiune economică și tehnică fără egal, când eticheta *Made in England* înseamnă garanția calității, a bunului-gust și a desăvârșirii. Avea doar 1,53 metri înălțime, dar mâna i-a fost de fier, totdeauna însă înmănușată în catifea. A numit zece prim-miniștri și a avut un adevărat cult pentru soțul ei, prințul Albert. Acesta s-a implicat discret și eficient în administrație, ca cel dintâi servitor al statului și al Maiestății Sale. Puține purtătoare de coroană imperială s-au bucurat de unanimitatea sufragiilor popoarelor lor ca energica și vizionara Victoria.

Ultima împărăteasă a Franței, venită din însorita Andaluzie, Eugenia de Montijo, soția lui Napoleon al III-lea, e „nestemata oficială”, menită să transforme Parisul în capitala lumii. Impune o anume modă vestimentară, unde la loc de cinste se află crinolina, susține opere de binefacere, ajută artiști, scriitori, savanți, lansează obiceiul

salonului literar — într-un cuvânt, e una din inspiroatoarele a ceea ce s-a numit, în întreaga Europă, *La belle époque*. Exilul, după dezastrul de la Sedan (1871), doliul după fiul unic au însemnat 50 de ani de viață încenușată. A fost o figură emblematică a celui de-al Doilea Imperiu, caracterizată prin frumusețe, grație și bun-gust; ceea ce i-au refuzat francezii republicani au împlinit englezii, organizându-i funeralii naționale. Românii trăitori la Paris sau aflați doar în trecere în vremea ei au lăsat mărturii emoționante despre aura de feminitate distinsă a Eugeniei. Mihail Kogălniceanu și Iancu Bălăceanu s-au numărat printre ei.

Îndeobște marele public vede partea strălucitoare a vieții de palat: toalete, echipaje, serbări, focuri de artificii. Locatarii sunt și ei zâmbitori, inspiră încredere și toată lumea pare mulțumită. Dar există și reversul medaliei. Principesele Europei arareori au fost independente, căsătoriile le-au fost hotărâte de alții, apoi tot ce a urmat s-a transformat, nu de puține ori, într-o perpetuă îndurare. Așa s-a întâmplat cu Sissi, împărăteasa Austriei și regina Ungariei — ajunsă un adevărat mit de frumusețe distantă, dar și de sfâșietor tragism. Soția lui Franz Joseph, atotputernicul împărat, se vede strivită de protocolul curții vieneze. Îi va răspunde cu aceeași obstinație, amenajându-și o sală de gimnastică și alta de baie, va ține un regim alimentar ce ar putea uimi și astăzi (bazat, între altele, pe legume și sânge de pasăre crud). Călătorește cât poate, izolându-se de atmosfera palatului unde, după cum avea să scrie, se simțea „exilată”. Ce a făcut-o să reziste? Probabil dragostea nemăsurată a soțului ei. Dar nenorocirile păreau s-o urmărească implacabil. Moartea, în 1889, la Mayerling, rămasă până azi obscură, a singurului fiu, Rudolf, o înveșmântează în doliu permanent, așa cum o surprinde asasinul ei, la Geneva, în 1898. Sissi, „personaj de vis”, eroină de poveste, a rămas de-a pururi în mintea supușilor din Austro-Ungaria. La moartea ei, împăratul a dispus baterea unui bănuț de aur. Și azi, în unele case din spațiul altădată în stăpânirea ei, între care și Transilvania, se păstrează mica monedă ca o legătură de suflet nevăzută cu mult iubita împărăteasă.

Nefericirea părea să facă parte din viața familiei imperiale austriece. Ultimul împărat, Carol I al Austriei, al IV-lea ca rege al Ungariei, se căsătorește cu Zita de Bourbon-Parma și domnește doar doi ani. Destrămarea postbelică a monarhiei înseamnă exilul pentru suveran și un lung, interminabil calvar de supraviețuire pentru văduva sa Zita. Primirea făcută acesteia de vienezii, în 1989, când avea 97 de ani, constituie

omagiul pentru o persoană bravă și în același timp manifestarea veșniciei nostalgii populare pentru ce a fost odată.

O figură luminoasă, care a coborât monarhia în stradă ca nimeni alta, rămâne regina Astrid a Belgiei. A fi în rând cu supușii tăi, plimbând în parc pruncul abia născut, i s-a părut frumoasei suedeze un gest firesc. Au urmat și altele, între care gătitul; apoi opere de binefacere, încurajarea solidarității comunitare, implicare personală în felurite activități culturale, în bună tradiție nordică, unde suveranul e doar *primus inter pares* (primul între egali). Ucisă într-un accident de mașină, Astrid a rămas pentru belgieni, dincolo de moarte, un simbol al curajului, generozității și devotamentului.

Ultima regină reținută în brețanul lui Jean des Cars este Elisabeta a II-a a Angliei, personajul fabulos din zilele noastre. Adevărată instituție, suverana Marii Britanii și a Irlandei de Nord e definită ca „persoana cea mai bine informată din lume”. Ca și înaintașele ei, marchează o epocă, constituie un exemplu, rămâne un reper pentru ce înseamnă un conducător de stat.

Pentru ediția în limba română a volumului *Saga reginelor*, autorul, cu o politețe ce amintește de secolul dantelelor, a cuprins-o și pe regina Maria a României. Anul acesta se împlinesc 140 de ani de la nașterea acestei nepoate a reginei Victoria a Marii Britanii și a țarului Alexandru al II-lea al Rusiei. I-au fost consacrate cărți, i s-au publicat în ediții repetate volumele memorialistice precum și cele de literatură, „casele ei de vis” (Balcic, Cotroceni, Bran) continuă să fie vizitate cu pioșenie și lumea românească îi transmite un respectuos omagiu peste timp pentru devotamentul, dragostea și abnegația arătate poporului ei. Maria rămâne modelul cel mai iubit, mai credibil de femeie, de mamă, de regină în arealul românesc.

Închizând cartea lui Jean des Cars, atât de cuceritor și afectuos scrisă, cititorul parcă ar vrea ca povestea să continue. În afara relevării trecutului, constată un adevăr incontestabil: suverane sau doar soții, femeile s-au dovedit puternice, raționale, decise. Iar din roadele operei lor, ca expresie a civilizației universale, continuăm să ne împărtășim și azi.

*Pentru Monique, firește.
Și pentru Joséphine.*

Cuvânt-încăinte

Din vreme în vreme, istoria a fost dominată de femei. Cele douăsprezece suverane ale căror destine am ales să le povestesc au scris, mai bine de cinci veacuri, pagini esențiale ale construcției europene.

Ele sunt, în proporții diferite, simboluri ancorate în sensibilitățile noastre. Viețile lor, lungi sau scurte, și acelea ale popoarelor pe care le-au condus sau întruchipat au fost jalonate de măreție și tragedie, intrigi de palat, fericiri și suferințe care explică fascinația pe care ele o exercită până în ziua de azi. Victor Hugo este nedrept în aprecierea lui: „Ce slabă este o regină și ce puțin înseamnă ea!” Dar îi iertăm spusa, dat fiind că tot el consideră că „femeia are o putere singulară, plămădită din realitatea forței și aparența slăbiciunii”. Regine *en titre* reprezentând vârful statului, soții de monarhi sau regente, ele și-au marcat epocile, au pus la cale înțelegeri, au urzit comploturi, s-au confruntat cu lupte succesoriale, au declanșat războaie, au urmărit sau au obținut pacea, ghidate de activismul, inteligența sau pur și simplu de farmecul lor, care este o valoare esențială a monarhiei. Căsătorite sau nu, virtuozitate sau îndrăgostite, cu legături cunoscute ori doar presupuse, unele au fost mai mult decât regine, în virtutea întinderii și diversității teritoriilor asupra cărora coroana lor își exercita puterea. Fără ele, trecutul nostru ar fi fost diferit și, îndrăznim să spunem, mai puțin pasionant.

Începem, în ordine cronologică, cu Caterina de Medici, dăruită cu un remarcabil simț politic și prea puțin zgârcită cu sângele adversarilor, vărsat în teribile războaie religioase. În acest haos, „Doamna Caterina” organizează supraviețuirea Franței. Urmează Elisabeta I a Angliei, numită — fără doar și poate neîntemeiat — „regina virgină”; în mijlocul rivalităților implacabile dintre catolici și protestanți, ea va domina epoca prin duritate și pragmatism, reușind să-și aducă țara la rangul de primă putere mondială. Vorbim apoi despre personalitatea complexă a Cristinei de Suedia, care se îmbracă în straie bărbătești pentru a se impune mai bine și preferă viața spirituală, exercițiului autorității; surprinzătoarea convertire la catolicism a acestei luterane face din ea una dintre puținele femei înhumate la Vatican. Urmează Maria Tereza de Habsburg-Lorena, moștenitoare

contestată a Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană și mamă a șaisprezece copii; ea este o luptătoare obsedată de eficiența prusacă și o reformatoare inspirată în Secolul Luminilor. Caterina a II-a a Rusiei a știut să-și facă uitată ascendența germanică, extinzându-și imperiul și întorcându-se spre lumea enciclopediștilor și a artei. Maria Antoaneta, ultima regină a Franței, spirituală, savuroasă, dar nepregătită pentru intrigile de la Versailles, este victima propriei indiferențe luxoase, care va genera un stil și îi va distruge popularitatea; prinsă în vârtejul revoluționar, va da dovadă de o demnitate fermă în timpul procesului și va urca pe eșafod cu capul sus. În secolul al XIX-lea, Victoria a Marii Britanii, încoronată la 18 ani, își asumă funcția ca pe un principiu riguros; până la moartea prematură a soțului, ea este mai veselă decât am fi înclinați să credem. Consolidează monarhia britanică pe care o întruchipează maiestuos vreme de șaiszeci și patru de ani. Împărăteasa Eugenia, mai inteligentă decât s-a spus, dar și foarte romantică și generoasă, simbolizează, prin distincția ei, triumful eleganței feminine în timpul celui de-al Doilea Imperiu. Elisabeta, cunoscută drept Sissi, împărăteasă a Austriei și regină a Ungariei, dobândește încă din timpul vieții statutul de mit, grație frumuseții, excentricității și nefericirii ei. Criticată și neubită la Viena, este venerată la Budapesta; este o vizionară nerecunoscută a convulsiilor balcanice. Zita de Habsburg-Lorena, ultima suverană austro-ungară, zdrobită de Primul Război Mondial, își farmecă partizanii și stârnește admirația adversarilor. După șaiszeci și trei de ani de exil în sărăcie și dispreț, permanent amenințată, supraviețuind nerecunoștinței prin tăria credinței, întoarcerea ei triumfală la Viena, al cărei martor am fost, se grefează pe prăbușirea galaxiei comuniste, deșteptând nostalgiile Europei de odinioară. Astrid, prințesa suedeză devenită regină a Belgiei, frumoasă, grațioasă și binefăcătoare, ajunge rapid foarte populară. Disparația ei accidentală tulbură profund țara de adopție și o transformă pe Astrid în icoană absolută, a cărei strălucire este încă vizibilă în ciuda — sau poate grație — unei domnii prea scurte.

În sfârșit, încheiem cu Elisabeta a II-a, suverană a Regatului Unit și a celor cincisprezece țări membre ale Commonwealth-ului, ultima regină încoronată și unsă a secolului XX; de mai bine de șaiszeci de ani, ea este cel mai bine informată femeie din lume, dar este obligată să se supună restricțiilor rolului de monarh constituțional. Asumându-și și adaptând puternica influență a stră-străbunicii sale, Victoria, ea cunoaște, odată cu jubileul de diamant, apoteoza unui șef de stat care, în 2012, și-a reînnoit jurământul solemn de a fi, până la capăt, „în serviciul Națiunii”.

Aceste femei cu putere sau cu influență ocupă primele locuri în memoriile noastre.

Caterina de Medici

PUTEREA DIN UMBRĂ

u toate că, pentru istorie, numele ei este legat de cea mai teribilă oroare a războaielor religioase, masacrul din noaptea sfântului Bartolomeu, pe 24 august 1572, Caterina de Medici nu este singura responsabilă. Această regină mamă, soție și apoi văduvă a lui Henric al II-lea, fără nicio putere oficială, nu există decât prin influența pe care a exercitat-o asupra copiilor ei, trei regi ai Franței și o regină a Navarrei*. Nimic nu prevestea că descendenta unor negustori florentini va ajunge să guverneze Franța. Familia ei? „Oameni simpli, bancheri [...], agitatori, un fel de tribuni ai plebei ajunși la putere printr-o insurecție populară, iată ce era neamul Medici în jurul anului 1470.”¹ Destinul fastuos al acestei mari familii este bine cunoscut: în 1513, Giovanni de Medici devine papă, sub numele de Leon al X-lea. Clanul acesta simbolizează într-atât de mult puterea Florenței și prestigiul papalității, încât Francisc I, preocupat de o bună înțelegere cu papa, este de acord ca ultimul descendent legitim al florentinilor, Lorenzo al II-lea, nepotul lui Leon al X-lea, să ia în căsătorie o prințesă franceză, prea frumoasa Madeleine de La Tour, a cărei mamă este o Bourbon-Vendôme și al cărei tată deține moșii imense în Auvergne. Din această căsătorie oficiată la Amboise, în 28 aprilie 1518, se va naște, pe data de 13 aprilie 1519, la Florența, o fetiță, Caterina de Medici. Se cuvine, așadar, să amintim că ea este pe jumătate franțuzoaică. Dar copila nu are bucuria de a-și cunoaște mama, care se stinge la cincisprezece zile de la naștere, și nici tatăl, care moare luna următoare, pe 4 mai. Leon al X-lea primește, așadar, o orfană. Va fi crescută la Roma, de către bunica și mătușa ei. În 1523, după moartea lui Leon al X-lea și scurtul pontificat al unui papă supus lui Carol Quintul, un alt Medici, văr al precedentului, va fi desemnat papă de către conclav, sub numele de Clement al VII-lea. Tot un unchi al

---

* Margareta de Valois (1553-1615). Regină de Navarra prin căsătoria cu Henric al III-lea de Navarra, devenit ulterior Henric al IV-lea al Franței. A fost prima soție a lui Henric al IV-lea, care s-a căsătorit în 1600 cu Maria de Medici (n. coord.).

¹ Simone Bertière, *Les Reines de France au temps des Valois*, Fallois, Paris, 1994.

Caterinei. Acesta va deveni tutorele ei. Bogat, el încearcă să găsească pentru familia sa alianțe ilustre. Or, la acea vreme, Francisc I încă urmărea împlinirea costisitorului său vis italian: o nouă alianță cu Sfântul Scaun i se părea prețioasă, fapt care îl irita pe veșnicul lui adversar, Carol Quintul. Mânia celui care este împărat și rege al Spaniei e atât de mare, încât regele Franței este convins că a dat dovadă de genialitate în calculele sale. În consecință, Caterina se căsătorește cu mezinul regelui Franței, Henric, care are titlul de duce de Orléans.

O CĂSĂTORIE FASTUOASĂ LA MARSILIA, PICTATĂ DE RUBENS*

Fără doar și poate, trebuie precizat aici că tânăra Medici, de sorginte prea modestă, nu ar fi putut fi aleasă pentru delfin, dar pentru mezin era potrivită. Toată viața ei, Caterina avea să fie măcinată de acest sentiment nu atât de nelegitimă (la urma urmelor, a fost aleasă de regele Franței însuși!), cât de a nu se fi născut îndeajuns de sus; prin urmare, și-a proiectat toate ambițiile asupra copiilor, care însă puteau emite orice pretenții voiau. Când a debarcat la Marsilia (anexată la Provence de către Franța, în 1481) în toamna lui 1533, la vârsta de 14 ani și după ce avusese doi ani la dispoziție, cât durase logodna, să învețe franceza, în cinstea căsătoriei ei au fost organizate sărbători somptuoase, imortalizate mai apoi de Rubens. Ciclul a fost păstrat la Luvru.

Francisc I a voit să-și copleșească nora, dar mai ales pe sfântul părinte care a binecuvântat această uniune, așa că a pus să se construiască un decor efemer, un castel din lemn situat în prelungirea palatului conților de Provence. Caterina nu este chipeșă, ba chiar se poate spune că are un fizic dizgrațios, dar este foarte inteligentă și cultivată. Moștenește, de la Clement al VII-lea, dragostea pentru arte și mai ales pentru litere. Cunoaște latina și elina; a învățat matematică, astronomie și este pasionată,

---

* Greșeală în original. De fapt, Rubens a pictat căsătoria dintre Henric al IV-lea și Maria de Medici (n. red.).

firește, de astrologie. Este și o excelentă călăreață și iubește vânătoarea. Dar, mai presus de toate, a trăit în marele rafinament artistic al Italiei Renașterii. A locuit în palate magnifice, care i-au deschis gustul pentru construcții, decoruri, lux și serbări grandioase. Îndrăgește, în egală măsură, muzica și poezia. Papa și-a înzestrat cu generozitate nepoata cu bijuterii care te fac și astăzi să visezi. Pe pielea Caterinei, au o strălucire magnifică.

Într-o primă etapă, ea își face ucenicia vieții la Curte cu multă finețe și diplomație. Foarte bine primită de soția lui Francisc I, Éléonore — care este nimeni alta decât sora lui Carol Quintul — este respinsă de metresa regelui, nesuferita ducesă d'Etampes*. Soțul ei, Henric, împărtășește această aversiune, ceea ce nu este deloc surprinzător. Mai uimitoare este însă buna ei înțelegere cu socrul, regele: Francisc I îi apreciază calitățile de vânător. De altminteri, ea este prima femeie de la curte care încalcă în stilul amazoanelor, ceea ce-i permite să galopeze. Regele o admiră. Ea radiază întotdeauna, e mereu amabilă, binedispusă constant, fără a stârni însă gelozie. Își găsește locul firesc și cu grație. În schimb, va fi profund decepționată de relațiile cu soțul ei, pe care-l admiră; Henric este înalt, puternic, dedicat exercițiilor fizice. Caterina se îndrăgostește pe loc.

Dar în scurt timp descoperă că acesta nu are, în realitate, decât o singură pasiune feminină, în persoana Dianei de Poitiers, văduva marelui seneșal** Louis de Brézé. Aceasta nu este o aventură oarecare. Dragostea lui Henric își are începuturile în anii copilăriei, într-o perioadă extrem de dureroasă. După dezastrul de la Pavia*** din 1525, Francisc I, închis la Madrid, avea să-și recapete libertatea doar când consimțea ca cei doi fii ai săi, Francisc și Henric, în vârstă de 8, respectiv 7 ani, să rămână ostatici la Carol Quintul în locul tatălui lor. Captivitatea lor trebuia să dureze patru ani. Au fost însoțiți până la Bayonne de bunica lor, Louise de Savoia, și de soția seneșalului. Aceasta din urmă, mișcată de supărarea micului Henric, l-a sărutat pe frunte. Diana

---

* Anne de Pisseleu d'Heilly (1508-1580) (n. coord.).

** Înalt demnitar însărcinat cu chestiunile administrative la curtea unui monarh sau pe domeniul unui nobil; șef al servitorilor (n. coord.).

*** Bătălie care încheie războiul italian (1521-1525) care îi opune pe Francisc I și Republica Venețiană lui Carol Quintul, pe de o parte, Angliei și Statelor Papale, pe de alta. În urma acestei bătălii, Spania Habsburgică și-a consolidat dominația asupra unor părți din Italia (n. coord.).

a fost și a rămas toată viața o femeie de o excepțională frumusețe, înaltă, blondă, rafinată. Gestul ei de tandrețe l-a marcat pentru totdeauna pe Henric. S-a gândit intens la ea în timpul reclusiunii spaniole și, la întoarcerea la curte, a regăsit-o pe Diana mai strălucitoare chiar. Pasiunea lui Henric pentru ea nu se va stinge niciodată. A fost până la moarte „femeia inimii lui”, în ciuda celor douăzeci de ani care-i despărțeau...

Paradoxal, Diana de Poitiers a încurajat din răspuțeri căsătoria lui Henric cu Caterina, căci metresa își descoperise un grad îndepărtat de rudenie, pe linie maternă, cu viitoarea soție, ceea ce o flata și o apropia și mai mult de familia regală.

DUPĂ NOUĂ ANI DE CĂSNICIE, CATERINA NU ESTE ÎNCĂ ÎNSĂRCINATĂ

10 august 1536. Delfinul Francisc moare pe neașteptate după o partidă de tenis regal. Era teribil de cald, iar el a băut o mare cantitate de „apă cu gheață”, ceea ce i-a provocat o congestie pulmonară. Așadar, Henric este noul delfin. Statutul Caterinei se schimbă considerabil și necesitatea ca ea să dea regatului un moștenitor devine tot mai presantă. Numai că, deși soțul ei își îndeplinește cu regularitate îndatoririle conjugale (încurajat de Diana!), delfina nu dă semne c-ar prinde rod. Or, în 1537, în timpul unei campanii în Italia, Henric are o scurtă aventură cu o oarecare Filippa Duci, care îi dăruiește o fetiță, fapt ce poate demonstra sterilitatea Caterinei, aducându-i repudierea. Diana de Poitiers va crește acest copil și se va oferi să îi fie nașă.

Situația nurorii lui Francisc I este din ce în ce mai fragilă. Curtea murmură. Tânăra și foarte frumoasa Louise de Guise ar fi o perfectă nouă nevastă pentru Henric. Pentru prima dată, Caterina își dezvăluie simțul politic și se aruncă plângând la picioarele lui Francisc I, propunându-i să se sacrifice pentru viitorul monarhiei. Regele o îmbrățișează și îi spune că nici nu încapă vorbă de așa ceva. Cele două metrese, a regelui și a delfinului, probabil că au pledat și ele cauza Caterinei, dat fiind că aveau tot interesul. Caterina era comodă și Dumnezeu știe ce s-ar fi putut întâmpla dacă la curte se instala o nouă tânără delfină! Diana, mai ales în virtutea vârstei, risca să fie aruncată afară. Dar în cele din urmă, răbdarea dă roade, căci la 19 februarie, la

Fontainebleau, după mai bine de zece ani de căsnicie, Caterina aduce pe lume un băiețel, Francisc. În următorii doisprezece ani, Caterina va naște zece copii. Trei nu vor supraviețui: Ludovic, născut în 1549, va muri la vârsta de un an, iar gemenele Victoire și Jeanne vor muri la numai câteva luni de la naștere, în 1556. Ceilalți șapte copii vor trăi, fiind mai mult sau mai puțin sănătoși: Francisc, fiul cel mare, viitorul Francisc al II-lea; Élisabeth, născută în 1545, viitoarea a treia nevastă a lui Carol Quintul; Claude, născută în 1547, viitoarea ducesă de Lorena; Carol, născut în 1550, viitorul Carol al X-lea; Henric, născut în 1551, viitorul rege Henric al III-lea, Marguerite, născută în 1553, viitoarea celebră regină Margot, soția lui Henric de Navarra, și Hercule-François, născut în 1554, turbulentul duce de Anjou și improbabilul „logodnic” al Elisabetei I a Angliei. Caterina solicită celui mai faimos astrolog al epocii, Nostradamus, să întocmească horoscopul fiecăruia dintre copiii săi. El o va vesti că „toți fiii ei vor purta coroana”.

La 31 martie 1547, Francisc I se stinge din viață la Rambouillet. Caterina și Henric — care s-a întors la timp de la Anet, unde se afla împreună cu Diana — sunt la căpătâiul regelui în clipele de agonie. Delfinul Henric este acum Henric al II-lea, iar Caterina — regină a Franței.

O REGINĂ A FRANȚEI RĂBDĂTOARE ȘI O METRESĂ TRIUMFĂTOARE

Noul suveran și soția lui au, fiecare, 28 de ani. Diana are 48, dar pare că timpul nu a lăsat nicio urmă pe chipul ei. Igiena ei de viață devansează cu mult epoca. Își controlează pofta de mâncare, doarme mult și nu se spală decât cu apă rece. Disciplinată, această călăreață excelentă galopează în fiecare dimineață. Relația ei cu Henric are o vechime de peste zece ani, începând la puțin timp după ce el a devenit delfin. A știut să îl facă să aștepte, căci era mai glorios să fii metresa viitorului rege decât cea a ducelui de Orléans, al doilea pe lista de succesiune. În castelul ei de la Anet, Diana „domnește” peste o reședință somptuoasă. Intrarea este dominată de o splendidă „Diana la vânătoare”, împodobită cu semiluna sa, alături de un cerb puternic,

o evidentă aluzie la rege. Basorelieful din bronz se datorează dălții maestrului Benvenuto Cellini. Renașterea îndrăgește simbolurile și pecetea regală care va decora zidurile tuturor reședințelor este o capodoperă a perfidiei. Două majuscule D care se întretaie cu un H. Un omagiu adus Dianei? Putem citi aici și cele două litere C ale Caterinei, ceea ce îi va permite reginei să nu schimbe decorațiile după moartea regelui și plecarea orgolioasei lui amante. Dacă Henric se dovedește foarte generos, refăcând din temelii fieful de la Anet, în 1547 va face din nou dovada aceleiași generozități, dăruindu-i Dianei castelul Chenonceau, pentru care ea va nutri o adevărată pasiune. Fostul conac Bohier, o construcție elegantă pe malul drept al Cher-ului, îi sugerează Dianei ideea de a-l lega printr-un pod de malul stâng. Philibert de l'Orme este cel care va face planurile. Toată originalitatea și frumusețea castelului Chenonceau se datorează acestei intervenții. În același timp, Diana pune la punct și un superb parc de agrement. Mai târziu, din ordinul Caterinei, podul peste Cher va fi acoperit cu o galerie. Își dorește și ea reședința Chenonceau, dar va trebui să aștepte moartea lui Henric pentru a deveni proprietara acesteia.

Caterina, cerând să i se acorde respectul cuvenit rangului, nu manifestă nicio animozitate față de favorită, căci știe prea bine că nu ar avea nimic de câștigat decât, poate, proasta dispoziție a soțului. Doamna Medici este răbdătoare, căci dispune de un atu esențial, dat fiind că este mama prinților. Aceștia din urmă sunt crescuți la Blois și la Amboise, mai întâi de către doamna d'Humières apoi, începând cu 1551, de către o femeie căsătorită cu un bancher florentin, Antonio de Gondi. Cuplul beneficiază de încrederea deplină a reginei Caterina, care îi încredințează copiii până la vârsta de zece ani, vârstă la care ei se întorc la curtea de la Saint-Germain. Pe atunci, puterea maternă (despre care știm cât de importantă va fi) era singura exercitată de regină, cu doar două excepții. Prima se situează în preajma lui 1552, când Henric al II-lea pleacă să lupte împotriva lui Antoine de Bourbon. Conform uzanțelor, regele încredințează regența reginei. Aceasta, spirit florentin, cere să i se prezinte documentul prin care i se atribuie regența. Atunci realizează că, în realitate, nu i se lasă aproape nicio putere, dar acceptă totuși situația.

Caterina îndură, dar nu se lasă păcălită. A doua excepție este și mai gravă. Interminabilele războaie dintre Francisc I și Carol Quintul continuă și prin fiii lor, Henric al II-lea și Filip al II-lea. De astă-dată, în 1557, luptele au loc în nordul și în estul

Franței. Trupele franceze, conduse de ducele de Montmorency, suferă o înfrângere zdrobitoare la Saint Quentin, bătălie la care participă și regele Spaniei și aliatul său, ducele de Savoia. Cum Filip al II-lea amenință să pornească în marș spre Paris, Caterina intervine. Arborând o ținută de mare doliu, asemenea doamnelor din suita ei, se duce la primărie și cere bani notabilităților municipale pentru a ridica o armată menită să apere Parisul. Obține finanțare, fapt ce îl determină pe fiul lui Carol Quintul să renunțe la asediul capitalei. Remarcabila capacitate de decizie a reginei salvează orașul și redă francezilor un avantaj amplificat de talentul militar al lui François de Guise.

În acest moment, Henric al II-lea încheie pe neașteptate surprinzătoarea pace de la Cateau-Cambrésis cu Filip al II-lea. Ea nu o poate mulțumi pe Caterina. Franța renunță definitiv la ambițiile ei italiene, care îi acaparaseră într-atât pe Ludovic al XII-lea și pe Francisc I. Pentru Caterina, pacea aceasta este mult prea scump plătită întrucât, după ea, singurul avantaj obținut de Franța este reprezentat de Calais și de cele trei episcopii de la Metz, Toul și Verdun; în schimb, regatul renunță la Savoia, pe care o ocupă de peste treizeci de ani, precum și la toate posesiunile sale italiene. Se știe că, mai târziu, Calais și cele trei episcopii se vor dovedi atuuri prețioase pentru Franța. Cheia acestui tratat se află, probabil, în altă parte, după cum scrie Simone Bertière: „Franța și Spania, epuizate de o luptă interminabilă, s-au reconciliat pentru a înfrunta o altă amenințare: Reforma, care câștiga teren în toată lumea.”¹ După războaiele pentru Italia, vor urma războaiele religioase.

TURNUL TRAGIC DIN RUE SAINT-ANTOINE

Pentru a da mai multă greutate acestui tratat, se stabilesc și două căsătorii: a fiicei celei mai mari a Caterinei și a lui Henric al II-lea, Élisabeth de Valois, cu Filip al II-lea al Spaniei, și cea a surorii lui Henric, Marguerite, cu ducele de Savoia. Prima uniune se desfășoară la Paris, prin înputerniciți, la data de 22 iunie 1559. A doua căsătorie are loc la data de 28. Ca de fiecare dată la astfel de festivități, uzanța

---

¹ Simone Bertière, *op. cit.*

medievală a turnirului este respectată cu sfințenie. Acesta are loc pe rue Saint-Antoine, unde au fost instalate tribune și o arenă, pentru a se evita ciocnirile frontale între cavaleri. Regele se dă în vânt după turniruri. Poartă o armură somptuoasă și un coif acoperit cu foiță de aur. Poartă culorile Diane, negru și alb. După ce câștigă mai multe reprize, regele vrea să-l mai înfrunte într-o ultimă luptă pe căpitanul gărzilor sale, scoțianul Montgomery. Doar când e prea târziu își dau seama cei din jur că, grăbit să se întoarcă în arenă, regele nu și-a ajustat viziera cu cârligul proiectat special în acest scop. Așadar, aceasta nu avea cum să reziste... Henric primește direct în ochi lancia adversarului. Urlă de durere când i se smulg din față așchia mari de lemn. Este chemat chirurgul Ambroise Paré*, care rămâne neputincios, căci rana s-a infectat, iar gangrena a cuprins creierul. Regele suferă cumplit. Își dă ultima suflare în brațele Caterinei, la 19 iulie 1559, la orele 13.00. Henric al II-lea are 40 de ani. Caterina nu se clintește de la căpătâiul lui, fiind copleșită de disperare, căci și-a iubit soțul. În ciuda suferinței, văduva reacționează cât se poate de politic. Mai întâi, decide să poarte doliu negru, contrar datinii doliului alb al Casei de Valois. Asta înseamnă că nu se va recăsători, încheindu-și acum viața de femeie. Își schimbă emblema, alegând o lance frântă, un omagiu adus defunctului și vieții lui întrerupte brusc, cu inscripția: *Hinc lacrimae, hinc dolor* („Aici sunt lacrimile mele, aici este durerea mea”). Contrar tradiției, refuză să rămână la Tournelles, unde ar urma să își poarte doliul, dat fiind că acolo s-a sfârșit regele. Mai târziu, va pune să fie rasă de pe suprafața pământului această clădire; în locul ei, se află actuala place des Vosges. Durerea și amintirea cumplitei agonii a lui Henric al II-lea ar putea fi cauzele acestei abateri de la uzanțe. Însă decizia este, din nou, una politică, întrucât ea părăsește Tournelles pentru a se întoarce la Luvru, mai aproape de sediul puterii; căci acolo se află fiul ei cel mare, devenit regele Francisc al II-lea. În palatul de pe malul Senei, pune să i se pregătească un dormitor drapat în negru, desigur, dar deschis oaspeților.

Cât despre Diana de Poitiers, ea se arată foarte docilă. Înapoiază imediat bijuteriile coroanei pe care Henric al II-lea le pusese la dispoziția ei, dar Caterina

---

* Ambroise Paré (1510-1590), ilustru chirurg francez, unul dintre părinții chirurgiei premoderne (n. coord.).

este generoasă. O lasă să se bucure de toate celelalte bunuri, cu excepția castelului Chenonceau, în schimbul căruia i-l oferă pe cel de la Chaumont, unde Diana nu va merge niciodată. Chenonceau devine reședința favorită a Caterinei; comandă imediat lucrări de acoperire a podului de pe Cher cu o galerie și își face propria grădină, „grădina Caterinei”, păstrând, totodată, pandantul, „grădina Diane”. Chenonceau va rămâne pe veci simbolul menajului în trei al lui Henric al II-lea. Din micul cabinet aflat în imediata apropiere a dormitorului, „Doamna Caterina” va conduce mai târziu Franța.

Francisc al II-lea are 15 ani. Este „pipernicit, urât, bolnav. O proastă conformație îl împiedica să respire altfel decât cu gura deschisă. Secrețiile nazale și din gât se scurgeau printr-un abces în ureche, probabil tuberculos. Pe deasupra, era lipsit de inteligență, iritabil și avea accese de agresivitate morbidă.”¹ Este un monarh foarte tânăr, dar e deja major și căsătorit de un an de zile, din 24 aprilie 1558, cu Maria Stuart, cu doi ani mai mare. Frumoasă, mai înaltă decât el și, mai ales, mai inteligentă și mai matură, ea este regina Scoției. Este fiica lui Iacob al V-lea, regele Scoției, și a Mariei de Guise, o concretizare a faimoasei *Auld Alliance*^{*}, care apropia Franța de Scoția de la Ludovic al XI-lea încoace. Viața de suverană a Scoției este grea pentru Maria de Guise. După ce a pierdut doi copii, la 8 decembrie 1542 o naște pe micuța Maria Stuart. Soțul ei, Iacob al V-lea, aflat în fruntea trupelor scoțiene, tocmai suferise o înfrângere înfiorătoare într-o confruntare cu englezii. El moare brusc la șase zile de la nașterea fiicei. Marie de Guise preia stindardul în calitate de regentă, micuța Maria Stuart fiind încoronată regină a Scoției la vârsta de doar nouă luni, la 9 septembrie 1543, în capela castelului Stirling. Nici nu s-a născut bine, că s-a și logodit! Henric al VIII-lea dorește să o zălogească fiului său Eduard, în vârstă de cinci ani, reunind astfel coroanele Angliei și Scoției. Dar Henric al II-lea și Caterina, care aveau în sfârșit un fiu, Francisc, propun, în iunie 1548, ca Maria Stuart să fie logodnica acestuia. Astfel, în același an, un contingent francez debarcă în Scoția pentru a o lua pe micuța. Mama ei va continua singură o luptă dinainte pierdută; va muri în 1560, lăsând în urmă o Scoție în pragul haosului.

---

¹ Jean Orieux, *Catherine de Médicis*, Flammarion, Paris, 1986.

^{*} *Auld*, cuvânt scoțian pentru *old*. Expresia poate fi tradusă cu „vechea alianță” (n. tr.).

DUPĂ CATERINA, NORA EI, MARIA STUART, STĂ PROST CU NERVII

Maria Stuart este crescută la curtea Franței, alături de verii din familia Guise și copiii lui Henric al II-lea și ai Caterinei. Henric al II-lea o adoră; la fel, întreaga Franță. Ea a beneficiat de o educație perfectă. Dar nu trebuie să uităm că, după mamă, era o Guise. Această foarte puternică familie catolică o consideră pe Maria Stuart drept un atu în intrigile ei. Francisc al II-lea, îndrăgostit până peste cap de soția lui, îi va da întru totul ascultare. Este oricum un ins slab. Așadar, neamul Guise, mai precis unchiul soției lui, se pregătesc să conducă Franța. Or, în ultimii ani, Reforma progresase considerabil în regat. Din 1540, luteranismul este înlocuit de calvinism, mult mai puțin conciliant. De la Geneva, republica lui teocratică, Jean Calvin predică o Reformă și mai radicală. În Franța, presiunile împotriva protestanților nu fac decât să crească numărul adepților acestora. Chiar și la curte pot fi întâlniți reformați: însăși sora lui Francisc I, Marguerite de Navarra, s-a convertit, iar Caterina de Medici, cu toate că nu manifestă cine știe ce fervoare religioasă, se întreabă ce atitudine ar trebui să adopte, neezitând să dea protestanților numeroase dovezi de înțelegere. „Doamna Caterina” nu își permite să îi ofenseze pe calviniști, căci aceștia ar putea să o distrugă, contestându-i puterea și așa fragilă. De altminteri, acestei femei conciliante puțin îi pasă dacă ascultă slujba în franceză sau în latină. Câteva mari familii sunt și ele divizate, iar slăbiciunea puterii regale grupează ambițiile politice care se întemeiază pe credință ca să constituie un fel de neofeudalism. Sub domnia lui Francisc al II-lea se schițează contururile viitorului război civil. Clanul Guise, de un catolicism intransigent, va fi fondatorul Ligii, iar familia Châtillon-Coligny, recent convertită la Reformă, va sprijini ambițiile Bourbonilor: fiul cel mare, Antoine, rege de Navarra, și mai ales fratele lui, Ludovic, prinț de Condé, sunt hughenoti înflăcărați.

Caterina observă de la distanță, fără a interveni, toate aceste manevre și divizări. Cele două tabere vor puterea și sunt gata să sară una la alta; pe deasupra, Caterina nu se înțelege deloc cu nora ei, Maria Stuart. Aceasta din urmă, plină de îngâmfare, și-ar fi numit soacra „fată de negustori”. Cele două femei participă la consiliu, dar nu au o putere reală. Manipulat de familia Guise, Francisc II-lea continuă politica de

persecuție a ereticilor pe durata sfârșitului de an 1559, fapt ce duce la conjurația de la Amboise, care poate fi considerată un tragic preambul al războaielor religioase. La 17 martie 1560, un gentilom protestant convoacă un număr mare de conjurați hughenoti cu intenția de a-i cere regelui, care se afla la Blois, libertatea de cult. În realitate, vor să se confrunte cu clanul Guise și plănuiesc să îl răpească pe Francisc al II-lea. Conjurația este descoperită, iar curtea părăsește în grabă Blois, ducându-se la Amboise, un loc mai ușor de apărat, unde regele semnează un edict de pacificare. Fără rezultat însă, întrucât conjurații dau în continuare târcoale și amenință împrejurimile castelului. După câteva lupte scurte, pedeapsa este cruntă. Hughenotii sunt spânzurați de balcoanele și de crenelurile castelului sau aruncați în Loara, după ce au fost decapitați și hăcuiți. Caterina și nora ei asistă la îngrozitorul spectacol. Regina-mamă rămâne impasibilă, în vreme ce Maria Stuart e pe punctul de a leșina. Caterina constată că regina Franței și a Scoției are nervii mai puțin tari decât ea. Masacrul oribil, care i-a traumatizat pe toți martorii, are drept consecință o întărire a puterii Caterinei. De acum înainte, ea va participa la deciziile consiliului și îi va primi în apartamentele ei atât pe amiralul Coligny, care revendică libertatea de conștiință, de cult și de educație pentru protestanți, cât și pe cardinalul de Lorena, un Guise, care consideră că a contribui la propagarea ereziei înseamnă a te condamna singur la damnare. Pentru Maria Stuart, despre care știm că poartă și coroana Scoției, veștile din îndepărtata ei țară sunt catastrofale. Regina Angliei, Elisabeta I, care i-a urmat tron surorii ei vitrege, catolica și aspra „Maria cea Sângeroasă”, a fost recunoscută drept regină a Scoției de către parlamentul de la Edinburgh. În consecință, trupele străine, mai ales franceze, venite în ajutorul tronului scoțian catolic, nu le-a mai rămas decât să plece. Este sfârșitul lui *Auld Alliance*.

În tot acest răstimp, tânărul rege Francisc al II-lea se simte tot mai rău. La 16 noiembrie 1560, la întoarcerea de la o vânătoare, începe să se plângă de dureri puternice la urechea stângă, unde i-a apărut o umflătură enormă. În cele din urmă, abcesul se sparge, toată lumea speră să-și revină, dar regele se stinge din viață la data de 5 decembrie. Urma să împlinească 17 ani. „Dumnezeu s-a arătat dintr-odată din ceruri și, după ce i-a străpuns ochiul tatălui, i-a tăiat și urechea fiului”, spune Calvin, în loc de orice altă orație funebră.

Cum fiul ei Carol nu are decât zece ani, de această dată Caterina preia puterea.

DUPĂ DISPARIȚIA LUI FRANCISC AL II-LEA, ÎNCEPE ADEVĂRATA DOMNIE A CATERINEI

Numirea doamnei de Medici drept tutoare a fiului ei și regentă nu se întâmplă de la sine. Mama regelui are nevoie de susținerea unui prinț de sânge care ar putea pretinde el însuși titlul de tutore: Antoine de Bourbon, conducătorul partidei protestante. Ca de fiecare dată, Caterina va face un joc subtil. Fratele lui Antoine, Louis de Condé, căzuse într-o capcană întinsă de clanul Guise, care l-a acuzat de uneltire împotriva puterii regale. A fost încarcerat, judecat și condamnat la moarte. Caterina îi promite lui Antoine de Bourbon eliberarea fratelui său în schimbul sprijinului în consiliu. El încuviințează, iar doamna de Medici face demersurile necesare pe lângă judecători. Nu mai trebuie decât ca numirea ei să fie ratificată de către stările generale, înainte ca acestea să se separe. Caterina nu este regentă, ci „guvernatoare a Franței”. Așadar, chiar dacă are funcția de regentă cu toate puterile aferente, nu primește și titlul cuvenit, un gest foarte abil din partea ei. La 41 de ani, această doamnă în negru are o alură trufașă și face o impresie puternică, deși formele ei s-au mai rotunjit. Curajul ei este cunoscut, acum îi descoperă șiretenia; le va pune pe amândouă în slujba statului. Având la dispoziție această regentă deghizată, are în față trei ani de domnie, căci majoratul fiului ei a fost fixat la intrarea în cel de-al paisprezecelea an, așadar la vârsta de 13 ani.

În august 1560, Maria Stuart ia o decizie radicală și părăsește Franța, pentru a recuceri regatul Scoției. Între timp eșuase o tentativă de căsătorie negociată de Guise cu infantul Don Carlos, fiul lui Filip al II-lea. Maria este dezamăgită, căci Spania i-ar fi putut pune trupe la dispoziție, din solidaritate confesională. Are numeroși pretendenți, dar niciunul nu pare a fi în stare să îi ofere sprijin militar. În mod curajos — și poate chiar cu inconștientă — Maria Stuart își asumă riscuri surprinzătoare, printre care și acela de a o contraria grav pe cea care deține titlul de regină a Angliei și Scoției, verișoara ei, Elisabeta I. În același timp, soacra ei, credincioasă firii sale, convoacă în septembrie un colocviu la Poissy, încercând să găsească un teren de înțelegere între catolici și protestanți. Confruntările verbale sunt de o asemenea violență, încât întrunirea trebuie să se desfășoare cu ușile încuiate. E un eșec total, un eșec al Caterinei. Ea își dă seama că exigențele celor două partide sunt atât de categorice, încât lucrurile se îndreaptă către un război civil.